

**הקליניקה לזכויות
אנשים עם מוגבלויות
לזכרו של פרופ' יעקב נאמן**

**מערך
הקליניקות**
הפקולטה למשפטים
אוניברסיטת בר-אילן

**סיכום פעילות לשנת תש"ף
2019-2020**

סיכום פעילות הקליניקה לזכויות אנשים עם מוגבלויות

בשנת הלימודים תש"ף

הקליניקה הוקמה בשנת 2003 במטרה לקדם את זכויותיהם של אנשים עם כל סוגי המוגבלויות, בהתאם לרוחו של חוק שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות, התשנ"ח – 1998 (להלן: "חוק השוויון"). בשנה"ל תש"ף המשיכה הקליניקה לפעול בהתאם למטרות אלה – של שוויון, התאמות והשתתפות - והיא ממשיכה להתפתח ולהתחדש, על מנת לספק מענה לאתגרים החדשים המוצבים בפני אנשים עם מוגבלויות בישראל היום. פעילותה של הקליניקה מתאפיינת בעבודת שטח משפטית אינטנסיבית של מתן ייעוץ וייצוג לאנשים פרטיים ולארגונים, והפצת הידע בקרב אנשים עם מוגבלויות, בקרב אנשי מקצוע אשר זכויות אנשים עם מוגבלויות הן חלק מעולמם המקצועי, ובקרב הציבור. בנוסף עוסקת הקליניקה בחינוך סטודנטים למשפטים, עורכי דין לעתיד, להיות מעורבים בקידום זכויותיהם של אנשים עם מוגבלויות, וכן במחקר וכתובה, המיועדים לשינוי מדיניות מתוך התובנות העולות מהשטח. אנחנו מודים לשותפים הרבים שלנו, אשר בלעדיהם פעילות זו לא היתה מתאפשרת ושמחים לשתף אתכם בפעילות הקליניקה השנה.

פעילות הקליניקה בעטיו של משבר נגיף הקורונה

שנת הלימודים הנוכחית היוותה אתגר של ממש לקליניקה. זאת מאחר ומעבר לצורך להסתגל לעבודה ולמידה מרחוק, הוביל משבר נגיף הקורונה לפגיעה בזכויותיהם של אנשים עם מוגבלויות בתחומים רבים. הקליניקה פעלה בתקופה זו הן ברמה הפרטנית, המשפטית והסוציאלית, והן ברמת המדיניות, תוך שיתוף פעולה הדוק עם ארגונים נוספים, עם קליניקות העוסקות בזכויותיהם של אנשים עם מוגבלויות, ועם נציבות שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלויות, ובין השאר בתחומים הבאים:

תעדוף נמוך של אנשים עם מוגבלויות בגישה לטיפול רפואי בשעת חירום: בעקבות נייר עמדה של ועדת האתיקה שמונתה על ידי משרד הבריאות, אשר מורה על תיעדוף נמוך של אנשים עם מוגבלויות בגישה לטיפול רפואי מציל חיים בשעת חירום, חברה הקליניקה לארגון "בזכות" [בפניה אל משרד הבריאות](#) אליה הצטרפו עשרות ארגונים נוספים. במכתב נדרש משרד הבריאות שלא לאמץ את נייר העמדה, זאת, מאחר ונייר העמדה מציע אמות מידה אשר מפלות אנשים עם מוגבלויות ללא הצדקה רפואית ותוך הפרה בוטה של זכותם לחיים, לכבוד, לבריאות ולשוויון. בעקבות הפניה ופניות נוספות, הוסר נייר העמדה מאתר משרד הבריאות ובעקבות דיאלוג שהתקיים בין ועדת האתיקה לבין נציבות שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות, פורסם נייר עמדה מתוקן. מאחר וגם נייר עמדה זה, למרות התיקונים אשר בוצעו בו מפלה אנשים עם מוגבלויות, ועל מנת למצות את ההליכים בעניין, פנו ארגון "בזכות" והקליניקה, בגיבוי עשרות ארגונים נוספים, [במכתב נוסף בעניין](#). בהתאם [לתגובת היועץ המשפטי לממשלה](#), משרד הבריאות לא יקבל החלטות בעניין אימוץ נייר העמדה עד שלא יתקיים שיח עם נציבות שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות ותוך התייחסות ספציפית לסוגייה עליה קבלנו במכתב, והיא, שימוש בקריטריונים תפקודיים-תעסוקתיים

לניבוי סיכויי שרידות לצורך החלטה על מתן טיפול רפואי – שימוש שמשמעותו בפועל היא אפליה פסולה של אנשים עם מוגבלויות.

הספקת שירותים חיוניים מרחוק - התאמה לאנשים עם מוגבלויות: הקליניקה הגישה, ביחד עם פורום הקליניקות לזכויות אנשים עם מוגבלויות, את [הערותיה](#) לתזכיר חוק התאמת החקיקה להספקת השירותים החיוניים מרחוק בתקופת הקורונה. בהערות נטען, כי בהספקת השירותים יש לקחת בחשבון אוכלוסיות אשר נגישותן לאמצעים מקוונים ולקבלת שירות מרחוק דורשת התאמות, ובעיקר אנשים עם סוגים שונים של מוגבלויות. נוכח זאת התבקש כי בתיקוני החקיקה יילקחו בחשבון אוכלוסיות אלה (כמו גם אנשים זקנים או אנשים שאין להם גישה נוחה לטכנולוגיה) על מנת שגם אלה יוכלו להמשיך ולצרוך שירותים חיוניים באופן מותאם. לאחר מספר דיונים בוועדת המדע והטכנולוגיה בכנסת, התקבל החוק למתן שירותים חיוניים מרחוק (נגיף הקורונה החדש - הוראת שעה), התש"ף-2020 ובו נקבע באופן מפורש כי יינתן מענה הולם לאנשים אשר מתקשים בשימוש בשירות מרחוק וכן לאנשים עם מוגבלות לפי סוג המוגבלות. בנוסף נקבע כי הפרסום על אופן מתן השירות מרחוק יותאם גם הוא לאנשים עם מוגבלויות.

הגבלות על יציאות וביקורים של דיירים המתגוררים במעונות: הקליניקה, ביחד עם פורום הקליניקות לזכויות אנשים עם מוגבלויות, הגישה [התנגדות](#) לתזכיר חוק הגבלות על יציאות וביקורים של דיירים המתגוררים במעונות ושל קטינים המתגוררים מחוץ לבית הוריהם, בטענה שמדובר בפגיעה חמורה ובלתי מידתית בחירותם של אנשים עם מוגבלות. בעקבות המחאה, אשר לה היו שותפים ארגונים נוספים, ההצבעה על הצעת החוק הוקפאה.

פעילות שוטפת במישור המדיניות וייצוג האינטרסים של אנשים עם מוגבלויות בפורומים שונים: לאורך כל תקופת המגפה משתתפת הקליניקה בשולחנות עגולים המתנהלים תחת משרד ראש הממשלה, בראשות נציבות שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות ועמותת "אנוש", ובמסגרתם מובאות הסוגיות הבערות על ידי ארגוני החברה האזרחית, בפני משרדי הממשלה. באמצעות פלטפורמה זו מעלות נציגות הקליניקה סוגיות שונות כגון איסור ביקורים במוסדות, הפסקת שירותים חיוניים לרבות כאלה שיכולים להינתן באופן מקוון, פגיעה בקצבאות, וכדומה, בנסיון לפתור את הבעיות הקיימות תוך שיתוף פעולה. במסגרת זו, השתתפה הקליניקה בגיבוש [המלצות](#) להמשך התנהלות הממשלה בנוגע לאנשים עם מוגבלויות בתקופת משבר הקורונה המתמשך.

פעילות בנוגע לפגיעה בקצבאות ובזכויות סוציאליות: אל הקליניקה מגיעות באופן שוטף פניות בנוגע לפגיעה בקצבאות ומיצוי זכויות סוציאליות בזמן המגיפה. הקליניקה פועלת בתחום זה הן במישור הפרטני והן במישור המדיניות, ומשתתפת בדיונים המתקיימים בנושאים אלה עם מנכ"ל המוסד לביטוח לאומי. בנוסף הגישה הקליניקה, ביחד עם פורום הקליניקות, הערות לתזכיר חוק אשר יאפשר קבלת כפל קצבאות לאנשים עם מוגבלויות אשר פוטרו או הוצאו לחל"ת (תזכיר חוק אשר אכן עבר והתגבש לחקיקה המאפשרת את קבלת כפל הקצבאות), וכן הוגש מענה ל"קול קורא" שפורסם על ידי המטה לבטחון לאומי, ובו ביקש

המטה להתייעץ עם ארגוני החברה האזרחית בנוגע לבעיותיהן המרכזיות של אוכלוסיות מוחלשות בתקופה זו, ולצורך הפחתת הפגיעה בהן.

בנוסף לפעילות הקשורה למשבר נגיף הקורונה, המשיכה הקליניקה השנה לפעול גם במישורים עקרוניים ופרטניים נוספים:

יישום האמנה הבינלאומית בדבר זכויותיהם של אנשים עם מוגבלויות – דו"ח צללים

בשנת 2012 אישרה מדינת ישראל את אמנת האו"ם בדבר זכויותיהם של אנשים עם מוגבלויות. האמנה קובעת את זכותם של אנשים עם מוגבלות להשתתף באופן שוויוני בכל תחומי החיים, ומחייבת את המדינות שהם צדדים לה לאפשר השתתפות זו בפועל. בעקבות אישור האמנה חברו ארגוני החברה האזרחית, והקליניקה בכללם, לפורום המרוכז על ידי ארגון "בזכות" ו"בית איזי שפירא", אשר מטרתו להטמיע את האמנה במדיניות הישראלית, כך שאזרחים עם מוגבלות יזכו לשוויון זכויות והזדמנויות מלא.

בעקבות [דו"ח](#) ראשוני שפורסם לפני כשנה, השנה הגיש הפורום לוועדת האו"ם [דו"ח צללים מקיף](#) החושף את הפערים שבין דרישות האמנה לבין מציאות החיים של אנשים עם מוגבלויות בישראל בתחומי חיים רבים. הקליניקה היתה שותפה פעילה בכתיבת הדו"ח ואף השתתפה בהצגתו בפני הוועדה. הפערים אותם סקרנו בדו"ח מהווים אתגר לכולנו וצריכים לעמוד לנגד עיני מקבלי החלטות בגיבוש מדיניות ובחתימה לצמצומם.

כשרות משפטית

בשנים האחרונות מתגברת ההבנה כי שלילת הכשרות המשפטית, הכרוכה במוסד האפוטרופסות, פוגעת בזכויות אדם בסיסיות ודוחקת אנשים עם מוגבלויות לשולי החברה. הקליניקה, אשר השתתפה בהליכי שינוי החקיקה והטמעת הידע החדש בתחום, ממשיכה לייצג אנשים ולסייע להם לממש את כשרותם המשפטית, לתת יעוץ והכוונה לאנשים עם מוגבלויות ולבני המשפחה על חלופות לאפוטרופסות, להעביר הרצאות לאנשים עם מוגבלויות, לבני משפחה ולאנשים מקצוע על אפוטרופסות וחלופות לאפוטרופסות, ולקחת חלק פעיל בקואליציית הארגונים לקידום הכשרות המשפטית ובוועדות אשר הוקמו על ידי הצוות הרב משרדי לתחום האפוטרופסות ולהגנה על בגירים במדינת ישראל.

במסגרת זו זכתה השנה הקליניקה במכרז של האפוטרופוס הכללי ובשנה"ל תשפ"א היא תקיים במסגרת המרכז למשפט מסחרי בפקולטה למשפטים ובשיתוף עם הקליניקה לזכויות זקנים וניצולי שואה, קורס ראשון מסוגו לתומכים/ות בקבלת החלטות מקצועיים/ות. תמיכה בקבלת החלטות, כחלופה לאפוטרופסות, מהווה את אחד השינויים המשמעותיים ביותר בתחום הכשרות המשפטית שכן היא מאפשרת לאנשים לקבל סיוע ועזרה מדוייקים ותפורים למיזדותיהם תוך שמירה על כשרותם המשפטים ועל זכותם לקבל החלטות בעצמם.

נשים ומוגבלויות – אפליה כפולה

אחד הפרוייקטים המרכזיים של הקליניקה השנה עסק בנשים ומוגבלות - פרוייקט משותף של הקליניקה, קרן משפחת רודרמן, ארגון בזכות וקרן גינסיס. במסגרת פרוייקט זה, אשר כלל מחקר תיאורטי, ראיונות של נשים עם מוגבלויות שונות וממגזרים שונים, וסקר, ביקשנו לרדת לשורש ההדרה הכפולה שחוות נשים עם מוגבלויות, לתאר את מאפייניה ולהציע פתרונות בתחום המדיניות, שישפרו את איכות חייהן של נשים עם מוגבלויות בישראל.

במסגרת [הדו"ח](#), לו קראנו "מדרגות הזכוכית" פירטנו את הקשיים אותן חוות נשים עם מוגבלויות בארבעה תחומים עיקריים: בריאות, חיי משפחה והורות, זוגיות ומיניות, ופגיעות. בכל אחד מהתחומים הללו מצבן של נשים עם מוגבלויות נחות הן ממצבן של נשים באופן כללי והן ממצבם של גברים עם מוגבלויות. נוכח זאת פירטנו את הצעדים שצריכים להינקט על ידי משרדי הממשלה השונים לקידום המצב. כצעד ראשון, פנינו ביחד עם ארגון בזכות לשר הבריאות על מנת להציג לו את הדו"ח ולקדם את המלצותיו. בשנה הבאה נמשיך ונקדם את הזכות לבריאות של נשים עם מוגבלות בשיתוף פעולה עם קבוצת המנהיגות הפועלת ב"בית איזי שפירא".

[לסרטון המציג את הדו"ח](#). [לקריאת הכתבה ב"מאקו"](#); [לקריאת הכתבה ב"מעריב"](#).

חינוך

ילדים עם מוגבלויות זכאים להסעה הלוך ושוב מביתם למוסד החינוכי בו הם לומדים. אולם, בשל פרשנות הוראה בחוזר מנכ"ל של משרד החינוך, ילדים להורים פרודים או גרושים המתגוררים ברשויות שונות זכאים להסעה רק מאחד מבניהם. הוראה זו פוגעת קשות בילדים ומפלה בינם לבין ילדים אחרים, שהוריהם אינם פרודים, ללא כל הצדקה רלוונטית. בעקבות סירובו של משרד החינוך לתקן את ההוראה המפלה, הגישה הקליניקה בשנה"ל תשע"ט עתירה מנהלית לבית המשפט המחוזי בלוד. בעתירה נדרשו הרשות המקומית ומשרד החינוך להסדיר ולממן את הסעתו של ילד להורים פרודים גם מבית אביו, ולא רק מבית אמו, וכן נדרש משרד החינוך לבטל את ההוראה המפלה שבחוזר המנכ"ל. [לקריאת כתבה שהתפרסמה בעניין](#). במהלך שנת הלימודים הנוכחית נדונה העתירה ובמסגרתה נאותה הרשות המקומית לממן ולהסדיר את הסעותיו של העותר תוך פנייה למשרד החינוך על מנת להסדיר את הנושא באופן כולל. בעקבות אי ההסדרה, עתרה הרשות המקומית לבג"צ, עתירה אשר בעקבותיה הודיע משרד החינוך כי יפעל לשינוי חוזר המנכ"ל. הקליניקה ממשיכה לייצג את הילד כמשיב בעתירה זו, מתוך תקווה כי החלטת בג"צ תביא לפתרון הסוגייה עבור כלל הילדים להורים גרושים או פרודים.

משפחה והורות של אנשים עם מוגבלויות

במהלך שנה"ל תש"ף המשיכה הקליניקה לעסוק בנושא הזכות לחיי משפחה ולהורות, המוסדרת בסעיף 23 לאמנה הבינלאומית בדבר זכויותיהם של אנשים עם מוגבלויות, הן ברמת המדיניות והן ברמה הפרטנית. במסגרת זו משתתפת הקליניקה בשולחן עגול המתקיים בנציבות שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות והמאגד את משרדי הרווחה, הבריאות והמשפטים, כמו גם אנשים עם מוגבלויות ואנשי מקצוע נוספים,

לקידום הזכות להורות בישראל. בעקבות התהליך שהתקיים, נבחרה הקליניקה לכתוב את דו"ח ההמלצות אשר יפורסם במהלך שנת הלימודים הבאה. הדו"ח מתאר את הנעשה בתחום בישראל וברחבי העולם, ומתווה את הצעדים להמשך הדרך למימוש הזכות להורות.

בין היתר, מתאר הדו"ח את החסמים העומדים בפני אנשים עם מוגבלויות בדרכם להורות, חסמים אשר הקליניקה מטפלת בהם גם באופן פרטני. במסגרת זו השנה פנתה הקליניקה לשירותי בריאות כללית בעקבות התנהלות רופאה מומחית לפריזון, אשר דרשה מאדם עם מוגבלות נפשית להציג בפניה "אישור כשירות להורות" מאת פסיכיאטר, וזאת מבלי שפגשה אותו, אך ורק על סמך הידיעה בדבר מוגבלותו. הדגשנו בפני קופת החולים והרופאה כי פסיכיאטר אינו מוסמך לספק אישורים שכאלה, וכי בהתנהלותה עליה להכיר בזכותם של אנשים עם מוגבלויות לשירותי פוריות ולא לחרוג מסמכותה כרופאה ומחובותיה האתיות. על מנת לקדם את הנושא, הצענו לקופת החולים סיוע בגיבוש נהלים בעניין, אשר יפחיתו את ההתנהלות הרפואית הסטיגמטית הקיימת לעתים, ויביאו לידי ביטוי את זכותם של אנשים עם מוגבלויות להורות.

שלילת רשיונות נהיגה מאנשים עם מוגבלות נפשית

רישיון נהיגה הוא לעיתים אמצעי משמעותי ומרכזי עבור אנשים עם מוגבלויות המאפשר להם להשתתף השתתפות שוויונית ומלאה בפעילויות שונות ובשוק התעסוקה. אל הקליניקה הגיעו מספר פניות של אנשים עם מוגבלות נפשית אשר בקשתם לחדש או לקבל רישיון נהיגה נדחתה בהתבסס על מצבם הנפשי, זאת בניגוד לחוות דעת ברורות וחד משמעיות הקובעות שמצבם אינו פוגע בכל דרך ביכולתם לנהוג. בין המקרים, ייצגה הקליניקה נערה בת 17 עם מוגבלות נפשית החיה בדירה משלה ומלווה על ידי משפחה שהיתה משפחת האומנה שלה. הנערה ביקשה להוציא רישיון נהיגה כשאר בני גילה, במטרה שתוכל להגיע ללימודים, לעבודה ולבקר את משפחתה. כשניגשה למשרד הרישוי ולאחר שאלה למדו על עברה הפסיכיאטרי היא נשלחה לבדיקה במכון הרפואי לבטיחות בדרכים מטעם משרד הרישוי. היא הציגה חוות דעת מפסיכיאטרית המלווה אותה במשך שנים, על כך שהיא מתמידה בטיפול ועל כך שמצבה אינו מונע ממנה להוציא רישיון נהיגה. במכון לבטיחות בדרכים נקבע, תוך התעלמות מחוות הדעת כי היא אינה כשירה לנהיגה ונמנעה ממנה האפשרות להתחיל בלימודי נהיגה. הקליניקה ייצגה את הנערה במסגרת ערר על החלטת המכון הרפואי לבטיחות בדרכים, בטענה כי יש לתת משקל לחוות הדעת של הגורמים הטיפוליים המכירים אותה תקופה ממושכת ולא לדחות את בקשתה ולפגוע בכך בזכויותיה רק על בסיס המוגבלות. בועדת הערר נקבע כי היא תוכל ללמוד נהיגה, וכי יקבעו תנאים מגבילים ברישיון הנהיגה שלה בשנה הראשונה ובין היתר תנאים בנוגע לאיזור הנסיעה המותר ולאחר שנה תיבחן אפשרות להסיר את המגבלות. הקליניקה פעלה ותמשיך לפעול מול משרד הרישוי על מנת לוודא כי שלילת רישיון נהיגה תעשה רק על בסיס בדיקה פרטנית ומעמיקה, כך שרישיון הנהיגה יישלל רק במקרים בהם מצבו של אדם עלול להשפיע על יכולתו לנהוג ולא על בסיס סוג המוגבלות ותפיסות שיש למקבלי החלטות לגביה.

קצבאות הביטוח הלאומי

קצבאות הביטוח לאומי היו וממשיכות להיות נושא המטריד מספר גדול של אנשים עם מוגבלויות. להכרה של המוסד לביטוח לאומי במוגבלותו של אדם יש לעיתים משמעות רחבה אף יותר מהקצבאות אשר הכרה זו מאפשרת - בין היתר הכרה לצורך "סל שיקום" לאנשים עם מוגבלות נפשית, קבלת הנחות בחשבונות הארנונה והחשמל, תג נכה, יכולת העסקת עובד זר ועוד. במסגרת זו נתנה הקליניקה יעוץ לעשרות פונים בנוגע להתנהלות אל מול המוסד לביטוח לאומי וזכאותם לקצבאות וזכויות שונות, בין היתר גמלת ילד נכה, קצבת נכות, קצבת שירותים מיוחדים, קצבת ניידות ושיקום. בנוסף, הגישה הקליניקה ערעור לבית הדין האזורי לעבודה בשמה של פונה אשר לא קיבלה את הזכויות המגיעות לה מכוח הסכם הניידות במשך מספר שנים רק בשל העובדה שלא קיבלה מהמוסד לביטוח לאומי מידע בדבר זכאותה. זאת למרות שפנתה אל המוסד מספר פעמים בניסיון לקבל סיוע בשל מצבה המורכב וזה דחה את בקשותיה ולא יידע אותה על האפשרות להגיש תביעה מכוח הסכם הניידות.

משפט וטיפול

הקליניקה מייחסת חשיבות רבה לקשר שבין משפט וטיפול, ולכן מקיימת בתיקים המתאימים לכך קשר הדוק, בהסכמתם המלאה של הלקוחות, עם אנשי טיפול, על מנת להגיע לתוצאה המשפטית הטובה ביותר ולשמר את השלכותיה לאורך זמן. במסגרת זו פעלה השנה בקליניקה עו"ס **טל רפאלי** אשר העניקה תמיכה סוציאלית לפונים ויעוץ סוציאלי לצוות.

בהקשר לכך המשיכה הקליניקה להשקיע מאמצים בחיזוק הקשר עם אנשי מקצועות הטיפול (רופאים, פסיכולוגים, פסיכיאטרים ועובדים סוציאליים) והרחבת הידע המשפטי שלהם בנושא, באמצעות הרצאות ויעוץ שוטף. זאת מתוך הכרה במרכזיותם של אנשי המקצועות הטיפוליים הן בהליך המשפטי והן בליווי ארוך טווח של הלקוחות. קשר הדוק במיוחד ממשך להתקיים עם העובדים הסוציאליים במחלקה הפסיכיאטרית בבית החולים תל השומר, עם מרפאת נויירולוגיה ילדים בבית החולים וולפסון, ועם מחלקת הרווחה בעיריית גבעתיים.

עוד בתחום זה, הקליניקה ליוותה השנה וממשיכה ללוות אישה בשנות ה-50 לחייה, במצב כלכלי, משפחתי וחברתי מורכב אשר אינה מוכרת על ידי רשויות המדינה, בהליך ארוך לקבלת הכרה מרשויות הרווחה, המוסד לביטוח לאומי וגורמים נוספים. הליווי נעשה בתיאום עם עו"ס מהרשות המקומית בה מתגוררת האישה, רופאה פסיכיאטרית, רופא המשפחה וגורמים בקהילה המסייעים לאותה אישה, זאת במטרה לתת מענה הוליסטי עד כמה שניתן לצרכיה ולאפשר לה להמשיך ולהתנהל באופן עצמאי תוך קבלת התמיכה והסיוע הנדרשים לה.

גם [הכנס השנתי של הקליניקה](#), אשר הוקדש לזכרו של פרופ' יעקב נאמן, התמקד בתחום המשפט הטיפולי ובחן אותו מזוויות שונות. בכנס לקחו חלק שופטים, אנשי בתי המשפט הקהילתיים, הסניגוריה הציבורית, האגף לסיוע משפטי, האפוטרופוס הכללי, אנשי טיפול, ועוד.

פעילות משרד גרוס, קלינהנדלר, חודק, הלוי, גרינברג ושות'

מזה למעלה מעשור משתפת הקליניקה פעולה עם המשרד, באמצעות העברת מספר תיקים כל שנה לטיפול המשרד פרו-בוננו. השנה טיפל המשרד בהצלחה מרובה בפנייתם של הורים לילדים עם אוטיזם אשר מבנה בית הספר שהוקצה להם בעירם לא תאם את צורכי ילדיהם ואף סיכן אותם מידי יום. לאחר פניית המשרד הוקצה לילדים מבנה חדש וראוי אשר מאפשר להם לקבל מענה מתאים לצרכיהם.

בנוסף, טיפל המשרד במקרה של אישה במצב בריאותי מורכב אשר בקשתה לתג נכה נדחתה, זאת למרות שהיתה זכאית לתג נכה במשך כ-9 שנים ומצבה הבריאותי רק הלך והתדרדר מאז. במהלך הטיפול בתיק מול משרד הרישוי, לאחר התערבות של מבקר המדינה בעניין, נקבעה זכאותה של אותה אישה לתג נכה זמני לתקופה של 3 שנים.

תיק נוסף, בעניינה של תלמידת תיכון, אשר בקשתה להתאמות בבחינות הבגרות נדחתה, למרות קביעות חד משמעיות של אנשי מקצוע ושל הצוות החינוכי בבית הספר כי ללא ההתאמות לא תצליח לממש את יכולותיה, נמצא בשלבי טיפול מתקדמים.

שיתוף הפעולה מתקיים בניהולם של עורכי הדין **מיכאל גינסבורג והילה אוחיון גליקסמן**, ובאמצעות עורכי הדין והמתמחים **אליה בן ישי, נדב טיומקין, שי יום טוב, נעמה ליבוביץ כהן, מורג סירקין, רותם קרוב וגל רזניק**. סיכום השנה הינו הזדמנות מצויינת עבורנו להוקיר את פעילות המשרד ולהודות מקרב לב לשותפי המשרד – **מיכאל גינסבורג, אמיר הלוי, טל דנון שנהב, איה יופה, דוד פורר, ואיתן גרינברג**, על תמיכתם רבת השנים ועל השותפות שנוצרה בינם לבין הקליניקה.

הרצאות, כנסים והפצת ידע

מדי שנה עורכת הקליניקה כנסים רב-תחומיים בתחום זכויותיהם של אנשים עם מוגבלויות. במסגרת זו נערכו השנה **כנס בנושא משפט וטיפול** אשר הוקדש לזכרו של פרופ' יעקב נאמן, **וכנס לציון 20 שנים למאבק הנכים** – "עבר הווה ועתיד של מחאה חברתית". כנס זה, אשר נערך במשותף עם פורום חיפה ללימודי מוגבלות והמרכז ללימודי מוגבלות באוניברסיטה העברית, בא לציון שני עשורים של מאבקים חברתיים מאז הוצבו "אבני הדרך" של אותן הפגנות ושבתות גדולות. בכנס, בו השתתפו מנהיגי המחאה בעבר ובהווה, דנו בהפגנות אלו, בהשלכותיהן על המחאה החברתית העכשווית של אנשים עם מוגבלויות, ובסוגיות שונות שמלוות מחאה זו. הכנס הוקדש לשניים ממנהיגי המחאה – אריה צודקביץ' ז"ל ורוני שכטר ז"ל. בנוסף, אירחנו בקליניקה את **פרופ' סמואל לוי** מ-Touro Law Center ושוחחנו עמו על ספרו "Was Yosef on the Spectrum".

כבכל שנה, מעבירה הקליניקה הרצאות בפני קהלים שונים, כדי לחלוק את השקפת עולמה ולעודד את קידום זכויותיהם של אנשים עם מוגבלויות בחברה. בין השאר, הרצתה הקליניקה בכנס השנתי של הקליניקות המשפטיות בישראל, בפני הצוות של המחלקה הפסיכיאטרית בבית החולים איכילוב, בפני צוות מחלקת שיקום ילדים בבית חולים שיבא תל השומר, בהשתלמות של משפטנים בשירות המדינה, בכנס

אקיי"ם ו-Inclusion International, בכנס השנתי של נציבות שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות, ובכנס EspaNet השנתי.

מענה לפניית ויעוץ שוטף

הקליניקה ממשיכה לחלוק את הידע שלה ולתת ייעוץ משפטי ראשוני באמצעות מענה לפניית הציבור, הן בטלפון והן באמצעות תיבת הדוא"ל של הקליניקה. במסגרת זו ניתן ייעוץ לכ-500 פניות בשנה במגוון רחב של נושאים, וביניהם – גמלאות הביטוח הלאומי, כשרות משפטית, זכויות בריאות, חינוך, תעסוקה ועוד.

סיורים ושיעורים מיוחדים

בעקבות ההתנסות המוצלחת בשנים שעברו, למרות אתגרי התקופה, גם השנה ערכה הקליניקה שיעור משותף עם "האוניברסיטה המשולבת" הפועלת בקמפוס ובה לומדים סטודנטים עם מוגבלויות קוגניטיביות, בהנחייתו של ד"ר בני הוזמי ממכון טראמפ בבית איזי שפירא. בנוסף, גם השנה ביקרו הסטודנטים בקליניקה ב"אלין בית נועם", עמותה המעניקה שירותים מגוונים לאנשים עם מוגבלויות פיזיות וקוגניטיביות, ושוחחו עם חניכי העמותה.

תודות

פעילותה של הקליניקה מתאפשרת הודות לשותפויות רבות וחשובות. במסגרת זו"ח זה נבקש להביע את הכרת תודתנו העמוקה לכל אלה:

להדסה נאמן ולמשפחתו של פרופ' יעקב נאמן אשר כיבדה אותנו בזכות לקרוא את הקליניקה על שמו, ועל תרומתה הנדיבה והמתמשכת.

לקרן משפחת רודרמן על תרומתה ועל השותפות בפרוייקט "נשים ומוגבלות".

לעו"ד טוביה ארליך על תרומתו הנדיבה והמתמשכת.

למועצה להשכלה גבוהה על תרומה במסגרת תוכנית "אקדמיה בקהילה".

לדוד רובנר על תרומתו החשובה לקליניקה.

למשרד עורכי הדין בן-יעקב שוימר דולב, אשר תומך בפעילות הקליניקה ושותף בעשייה.

כן נבקש להודות לפרופ' **מרטין אדלמן (Prof. Martin Adelman)** על תרומתו הנדיבה לשנה"ל תשפ"א.

הקליניקה מודה מקרב לב לאנשי המקצוע אשר השתתפו בפעילותה ובשיעורים העיוניים ואשר תרמו מהידע שלהם ומנסיונם לפרוייקטים והכנסים השונים: **אברמי טורם**, עו"ס **יונית אפרתי**, ד"ר **גבי אדמון-ריק**, עו"ד **עירית שביב-שני**, עו"ד **ערן טמיר וגלית קריים** מנציבות שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות; כבי השופטת **פאני גילת כהן**; **אחיה קמארה** מנהל התוכנית הלאומית לילדים ונוער בסיכון; עו"ד **ליאורה גור**, עו"ד ועו"ס **רחל אוחנה ואורנית דן** מהאפוסטרופוס הכללי; פרופ' **ליאורה פינדלר**; פרופ' **שירלי ורנר**; ד"ר **שגית מור**; ד"ר **רוני הולר**; ד"ר **כרמית-נעה שפיגלמן**; ד"ר **נילי ברויאר**; **אלכס פרידמן** מ"נכה לא חצי בן

אדם"; **נעמי מוראביה** ממטה מאבק הנכים; **אבי אורן** ממשרד הבריאות; **שירה רודרמן**, **גליה גרנות** ו**סיון רז** מקרן משפחת רודרמן; עו"ד **נטע דגן**, **עדית סרגוסטי**, עו"ס **תמי גרוס**, עו"ד **אביבית ברקאי-אהרונוף**, ול**נעמה לרנר** מארגון "בזכות"; **איקי בר-חיים** ו**ניצן אלקנה** מ"אלין – בית נועם"; ד"ר **עמיחי ברזנר** וד"ר **פנינה שטינברג** מבית החולים שיבא; **מיכל רואי**; עו"ס **ענבר כהן**; **דייוויד הריס**; עו"ד **רון דרך**; עו"ד **נירה טנדלר**; עו"ד **לילך אילון-רפל**; עו"ד **איריס פינקלשטיין** מגיוונט – אשלים; עו"ד **נועה בן צבי**, עו"ד **עירית גזית**, עו"ד **נועה בן שאול**, ועו"ד **שרונה מזרחי** מאקי"ם; עו"ד **שני שדה** מהאגף לסיוע משפטי במשרד המשפטים; עו"ד **גליה גולדברג** מהסניגוריה הציבורית; עו"ס **אביבה קורן** מבית החולים תל השומר; עו"ס **רחל אליאסף** ממרפאת נירולוגיה ילדים בב"ח וולפסון; עו"ס **תמר שטרן** ועו"ס **אנה בלוך** מעיריית גבעתיים; ד"ר **בני הוזמי** ממכון טראמפ - בית איזי שפירא והאוניברסיטה המשולבת, **יואב קרייס**, **שוש קמינסקי**, עו"ד **ולרי זילכה** ועו"ס **לילך בר** מבית איזי שפירא; עו"ד **שנית סוקולובסקי-יואש** מעמותת אנו"ש; **אודליה-פיטוסי**; עו"ד **הדס ארנון-שרעבי** ועו"ד **עדי נעמת** מ"אלו"ט"; ו**נתי ביאליסטוק כהן** מהמרכז לעיוור בישראל.

כן מודה הקליניקה מקרב לב למערך פיתוח המשאבים של האוניברסיטה – **לשרון גולדמן**, **קרין זינגר**, **אוריין סבן** ו**רוני גלס**.

הקליניקה מודה לפקולטה למשפטים, לדקאן פרופ' **אורן פרוז** ולסגן הדקאן ד"ר **יעקב חבה**, לראש המנהל עו"ד **מרב גבעון**, למנהלות המערך - ד"ר **שירי רגב-מסלם**, פרופ' **מיכל אלברשטיין** (בשנה"ל תשפ"א) ועו"ד **קרון צפריר**, לפרופ' **מרים מרקוביץ'-ביטון**, לפרופ' **צילי דגן**, לעו"ד **הילה גבאי** רכזת המרכז למשפט מסחרי, ל**לימור בר שדה**, **עליזה בנין**, **אורנה בן חיים**, **אורי גולדשמידט** ו**אבשלום שטיינמץ**, ובמיוחד לרכזות המערך – **מיכל אורי** ו**תמר קאהן**.

בסיומו של סיכום זה, נבקש להודות לסטודנטים שלנו השנה, אשר טיפלו בתיקים ובפרוייקטים במסירות: **משה איזק**, **זהר בביוף**, **יעל בן עמי**, **יהושע ג'יורנו**, **שראל דויטש**, **שני הילביץ'**, **אלאמין חליליה**, **אביבית טספאי**, **חן יחזקאל**, **סטיבן יעקבשווילי**, **רעי כהן**, **עדי כורשידי-מגן**, **דפנה נטוביץ'**, **מלאכי סיטבון**, ו**מאי שמואלי**.

עו"ד רוני רוטלר

מנהלות הקליניקה

ד"ר מיה גפן

פרופ' גדעון ספיר

מנחה אקדמי

